

TÓTH FANNI*

Az informatikai bűnözéshez kapcsolódó kényszerintézkedések

Bevezetés

A büntető eljárásjog sarkalatos elemei a kényszerintézkedések. Közülük az információs rendszerben tárolt adatok megőrzésére kötelezés és az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tétele az ezredforduló után került a büntetőeljárásról szóló törvénybe¹ (a továbbiakban: Be.). Bevezetésüket az indokolta, hogy a számítógép és a világháló használata széles körben elterjedt, s ezzel együtt új bűncselekménytípusok is kialakultak.

Ugyanakkor az infokommunikációs technológiák a nyomozó hatóságok számára is segítséget nyújthatnak a bizonyítási eljárások kiterjesztéséhez, illetve a bűncselekmények megakadályozására és azok továbbfolytatásának megakadályozására is alkalmasak lehetnek. Ez azonban azzal jár, hogy nemcsak a bűnelkövetők, hanem a bűncselekménnyel bármilyen szempontból kapcsolatba került személyek is e jogintézmények alanyai lehetnek.

A továbbiakban rávilágítok e két kényszerintézkedés eljárásjogi történetére; részletesen, szempontok szerint mutatom be a jogszabályi háttérüket. Kitérek a végrehajtásuk szabályaira, ehhez a végrehajtásra jogosult szerv tevékenységére vonatkozó jogszabályokat hívom segítségül. Néhány kapcsolódó bírósági határozattal ismertetem alkalmazásukat a gyakorlatban.

1. Információs rendszerben tárolt adatok megőrzésére kötelezés

1.1. Történeti megközelítés

Az, hogy a számítástechnikai-informatikai rendszerekben is megjelennek értékes, de bármikor törölhető, megváltoztatható adatok, szükségsszerű kihívást jelent a jogalkotóknak, hiszen ezek megőrzését és felhasználását

nálhatóságát biztosítani kell a bűnüldözésben, a nyomozásban.

2001-ben Budapesten írták alá az Európa Tanács Számítástechnikai bűnözésről szóló egyezményét,² amely a társadalom védelme érdekében közös büntetőjogi politika kialakítását, nemzetközi együttműködésen alapuló fellépést, hatékony nyomozást és büntetőeljárást sürgetett. 16. cikkében egyrészt jogalkotási intézkedéseket szorgalmazott a számítástechnikai rendszerben tá-

rolt adatok megőrzése érdekében, másrészt az adatok őrzésére kötelezett vonatkozásában olyan intézkedéseket, amelyekkel a szükséges, de legfeljebb kilencven napig tartó (és ismételten elrendelhető) kötelezettség kikényszeríthető.

Egy másik európai jogszabály – a 2006/24/EK irányelv³ – megállapította, hogy a bűncselekmények megelőzése, kivizsgálása, felderítése és üldözése érdekében elfogadott tagállami-nemzeti jogszabályok jelentősen eltérnek abban a tekintetben, hogy a hírközlési szolgáltatók számára mely adatok megőrzését írják elő. Ebből következően európai szinten kell biztosítani, hogy az elektronikus hírközlési szolgáltatók az előállított vagy feldolgozott adatokat meghatározott ideig megőrizzék és a nyomozó hatóságnak szükség esetén átadják.

Magyarországon első lépésként, 2002. április 1-jei hatállyal az anyagi jog módosítása történt, a hatályos Büntető Törvénykönyvbe⁴ bekerült a Számítástechnikai rendszer és adatok elleni bűncselekmény alcím és a Számítástechnikai rendszer védelmét biztosító technikai intézkedés kijátszása alcím, illetve az értelmező rendelkezésekbe a 300/F. §,⁵ amely a számítástechnikai rendszer fogalmát definiálta: az adatok automatikus feldolgozását, kezelését, tárolását, továbbítását biztosító berendezés vagy az egymással kapcsolatban lévő ilyen berendezések összessége.

Mivel a számítástechnikai rendszer útján rögzített adatok legfőbb jellemzője az, hogy gyorsan megváltoztathatók és megsemmisíthetőek, ennek megakadályozására olyan eljárásjogi módosítás vált szükségessé, amellyel gondoskodni lehet az adatok megővéséről, változatlan formában való megőrzéséről. A számítástechnikai rendszer útján rögzített adatok megőrzésére

² 2004. évi LXXIX. törvény az Európa Tanács Budapesten, 2001. november 23-án kelt Számítástechnikai bűnözésről szóló egyezményének kihirdetéséről.

³ Az Európai Parlament és a Tanács 2006/24/EK irányelve (2006. március 15.) a nyilvánosan elérhető elektronikus hírközlési szolgáltatások nyújtása, illetve a nyilvános hírközlő hálózatok szolgáltatása keretében előállított vagy feldolgozott adatok megőrzéséről és a 2002/58/EK irányelv módosításáról.

⁴ 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről

⁵ 2001. évi CXXI. törvény a Büntető törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról.

* *Joghallgató, DE ÁJK*

¹ 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról.

kötelezés jogintézményét 2003. július 1-jei hatállyal illesztették a Be.-be.⁶

A későbbiekben a megnevezést felváltotta az információs rendszer útján rögzített adatok megőrzésére kötelezés, ezt pedig a mai elnevezés követte,⁷ egyebekben nem változott a szabályozás. A névváltoztatás indokoltságát könnyű belátni, elegendő, ha arra gondolunk, hogy a számítógépek mellett az informatikát és a kommunikációt ötvöző okostelefonok, tabletek stb. is elterjedtek, vagyis a jelenlegi elnevezés tágabb kört érint, mint elődje. A változtatás egyúttal az egységes fogalomhasználat irányába mutat: a 2013. évi CLXXXVI. törvény⁸ már információs rendszerben tárolt adatként nevezi meg, és e néven illeszti az új Büntető Törvénykönyvbé⁹ (a továbbiakban: Btk.). Mind a Be., mind az új Btk. vonatkozó rendelkezései 2013. július 1-jétől hatályosak.

A Be.-ben foglalt kényszerintézkedésekkel kapcsolatban a nyomozó hatóságokra vonatkozó részletes szabályokat a 23/2003. (VI. 24.) BM-IM rendelet¹⁰ (a továbbiakban: Nyor.) III. fejezete tartalmazza. A „Be. 158/A. §-ához” című része „(Számítástechnikai rendszer útján rögzített adatok megőrzésére kötelezés)” és a 84–87. § szövegezése is arra utal, hogy a jogalkotó nem követi a Btk. és a Be. egységes fogalomhasználatát: a jelenleg használt, több törvényben is rögzített, információs rendszerben tárolt adatok megőrzésére kötelezés szakkifejezés helyett még a régi elnevezést használja.

A 2006/24/EK irányelvnek megfelelés végett az elektronikus hírközlésről szóló törvénybe¹¹ (a továbbiakban: Eht.) – Bűnüldözési, nemzetbiztonsági és honvédelmi célú adatmegőrzési kötelezettség cím alatt¹² – iktatták be azokat a rendelkezéseket, amelyek alapján a szolgáltató köteles megőrizni az előfizető, illetve felhasználó általi igénybevétellel kapcsolatos, az érintett szolgáltatás nyújtásával összefüggésben a szolgáltató által előállított vagy kezelt, törvényben részletezett adatokat fél, illetve egy évig. A megőrzési kötelezettség nem a kommunikáció tartalmi elemeire vonatkozik, hanem a telefonos híváslista, a beszélgetések időtartama, a cellainformációk; az e-mailek elküldési, érkezési időpontja, címzettek stb. adatainak megőrzésére. Bűnüldözési célból az arra feljogosított hatóságoknak ezek az adatok kiadhatók. A szabályozás alapján szolgáltató irányelvet több uniós ország is sérelmezte, s 2014 tavaszán a luxemburgi Európai Bíróság érvénytelennek nyilvánította.¹³ Az ítélet „új jogi helyzetet te-

remtett, hiszen alapjogsértőnek találta azt a szabályt, ami az adatmegőrzési kötelezettséget a tagállamok számára kötelezően előírta,¹⁴ az Eht. azonban továbbra is tartalmazza az adatmegőrzési kötelezettséget.

1.2. Fogalma

Az információs rendszerben tárolt adatok megőrzésére kötelezést a Be. 158/A. §-a szabályozza. A kényszerintézkedés fogalma: az információs rendszerben tárolt meghatározott adat feletti rendelkezési jog ideiglenes korlátozása. A meghatározás első elemeként az információs rendszer emelhető ki, amelyet az előzőekben ismertetett számítástechnikai rendszer fogalmával azonosan határoz meg a Btk.¹⁵ Ugyancsak a büntető anyagi jog definiálja az adat fogalmát: információs rendszerben tárolt, kezelt, feldolgozott vagy továbbított tények, információk vagy fogalmak minden olyan formában való megjelenése, amely információs rendszer általi feldolgozásra alkalmas, ideértve azon programot is, amely valamely funkciónak az információs rendszer által való végrehajtását biztosítja.¹⁶

A megőrzésre kötelezés szempontjából két elem emelhető ki a meghatározásból. Az egyik: az adat feletti rendelkezési jog, amely alapján ez a jogintézmény a tulajdonosi, vagyoni jogokat érinti, így korlátozása vagyoni hátrányt okozhat. A másik: a rendelkezési jognak az ideiglenes korlátozása, amely csak a Be.-ben meghatározott esetekben és módon alkalmazható, hisz csak e rendelkezések mentén lehet törvényes.

1.3. Elrendelése

Az információs rendszerben tárolt adatok megőrzésére kötelezést bármelyik eljáró hatóság – a bíróság, az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság – elrendelheti, határozatban. Az elrendeléshez elegendő a bűncselekmény egyszerű gyanúja, ami arányosnak tekinthető a személyi szabadságot és a szabad mozgást korlátozó kényszerintézkedésekhez viszonyítva, ahol megalapozott gyanú szükséges.¹⁷

A Nyor.¹⁸ felsorolja azokat a speciális adatokat, amelyeket e kényszerintézkedés esetében a határozatnak tartalmaznia kell: a megőrzendő adatok körét; a kényszerintézkedéssel elrendelt kötelezettségeket; és ha az érintett adatot fokozott biztonságú elektronikus aláírással vagy időbélyegzővel látja el a nyomozó szerv, az erre történő utalást. A Be. szabályozása¹⁹ alapján a megőrzésre kötelezést az elrendelő fokozott bizton-

⁶ 2002. évi I. törvény a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény módosításáról 97. §.

⁷ 2013. évi CLXXXVI. törvény egyes büntetőjogi tárgyú és ehhez kapcsolódó más törvények módosításáról 72. §.

⁸ 118. § (11) bekezdés b) pont.

⁹ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről.

¹⁰ 23/2003. (VI. 24.) BM-IM együttes rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól.

¹¹ 2003. évi C. törvény az elektronikus hírközlésről.

¹² Eht. 159/A. §. Beiktatta a 2007. évi CLXXIV. törvény 13. §-a. Hatályos: 2008. március 15-től.

¹³ A Bíróság ítélete (2014. április 8): A nyilvánosan elérhető elektronikus hírközlési szolgáltatások nyújtása, illetve a nyilvános hírközlő hálózatok szol-

gáltatása keretében előállított vagy feldolgozott [helyesen: kezelt] adatok megőrzéséről és a 2002/58/EK irányelv módosításáról szóló, 2006. március 15-i 2006/24/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv érvénytelen.

¹⁴ Hidvégi Fanny: Az állam is hozzáférhet a híváslistámhoz? http://ataszjeleni.blog.hu/2014/04/16/az_allam_is_hozzaferhet_a_hivaslistamhoz (letöltés: 2016. 09. 10.)

¹⁵ Btk. 459. § 15. pont.

¹⁶ Btk. 423. § (5) bekezdés.

¹⁷ Bérés Viktor: *A hazai nyomozati eljárásokkal kapcsolatos dilemmák*. In: De iurisprudentia et iure publico, IX. évf., 2015/2., 5. <http://dieip.hu/wp-content/uploads/2015-2-01.pdf> (letöltés: 2016. 09. 10.)

¹⁸ Nyor. 84. §.

¹⁹ Be. 158/A. § (4) bekezdés.

ságú elektronikus aláírással láthatja el, a Nyor. hivatkozott rendelkezése azonban vagylagosan az időbélyegző használatát is lehetővé teszi, amely tkp. egy kódsorozat, és igazolja, hogy az elektronikus dokumentum az időbélyegző elhelyezésének időpontjában változatlan formában létezett.

A Be. lehetőséget biztosít arra is, hogy halasztást nem tűrő esetekben az ügyész és a nyomozó hatóság halaszthatatlan nyomozási cselekményként nyomban elvégezhesse az olyan kényszerintézkedést – így az adatmegőrzésre kötelezést is –, amelynek elrendelésére egyébként jogsult.²⁰

1.4. Céljai

Az információs rendszerben tárolt adatok megőrzésére kötelezés jogintézménye csak ideiglenesen kívánja biztosítani a nyomozó hatóságok részére az adatok átvizsgálásának lehetőségét. Ez a megőrzésre kötelezés céljával van összhangban: a nyomozás felderítési szakaszában ideiglenesen lehet rá szükség, amikor nagy mennyiségű adathalmazból keresi a hatóság a bűncselekménnyel összefüggő adatokat, például a gyanúsított kilétének, tartózkodási helyének megállapításához. Sokszor meghatározhatatlan az, hogy konkrétan mely adatokra van szükség, így az egész adathalmazra vonatkozóan nem rendelhetnek el lefoglalást vagy megkeresést.²¹ Ha a vizsgálat során kiderül, hogy a továbbiakban mely adatra, adatokra van szükség, azokat lefoglalással szerezhetik meg.

Az adatok megőrzésére kötelezés fontos célja az is, hogy az adatot az eljárás folyamán bizonyítási eszközként felhasználhassák, s amíg a lefoglalásra sor kerül, biztosítsák azt, hogy az adatot az érintettek ne töröljék, ne változtassák meg. A gyakorlatban „a kényszerintézkedés hatékony és megfelelő időben történő alkalmazása megoldást kínálhat az elektronikus hírközlési szolgáltatóknak nem minősülő – ekként az adatmegőrzési kötelezettség hatálya alá nem tartozó – szolgáltatóknál rövid ideig tárolt forgalmi adatok vizsgálatára.”²²

Az informatika köréből bizonyítási eszköz lehet a számítógép, a mobiltelefon; maga az adat, amely a bűncselekményhez kapcsolódik (a felkeresett weboldalak listája), vagy amelynek tárolása bűncselekmény (gyermekpornográfia); az adathordozók (CD, DVD, merevlemez, pendrive),²³ a számítógépes technikával előállított hamis telefonkártya vagy bankkártya; de lehet egy fénykép- vagy filmfelvétel is, amelyre az adatokat rögzítették.²⁴

Érdeemes azt is számba venni, hogy milyen típusú bűncselekmények nyomozásában lehet szerepük az információs rendszerben tárolt adatoknak. Egyrészt a már klasszikussá vált informatikai bűncselekmények tartoznak ide,²⁵ ezek mellett azonban a hagyományos bűncselekménytípusok esetében is jelentőségük lehet a számítógépen vagy a hálózaton tárolt adatoknak. A bűncselekmények előkészítése és végrehajtása során az elkövetők nyomot hagyhatnak az adathordozójukon vagy a digitális kapcsolattartás valamely formájában (e-mail, közösségi oldalak). Az ezekből nyert információk bizonyítási eszközök lehetnek, vagy a bizonyítási eszköz felderítéséhez nyújthatnak segítséget. Elek Balázs állapítja meg, hogy „már az emberelés miatt meginduló bűnügyek gyanúsítottjainak a számítógépeit és a telefonjaik cellainformációit is rutinszerűen átvizsgálják esetleges megerősítő, közvetett bizonyíték után kutatva.”²⁶ Ez arra utal, hogy a jogalkotói szándék mellett a jogalkalmazói gyakorlatban is egyre nagyobb teret kapnak a digitális bizonyítékok.

1.5. Alanyai és az elrendelt kötelezettségek

Az információs rendszerben tárolt adatok megőrzésére kötelezés alanya, a megőrzésre kötelezett személye lehet az adat birtokosa, feldolgozója vagy kezelője is. Ez azt jelenti, hogy bárkivel szemben elrendelhető a fenti célok érdekében, aki az érintett adattal rendelkezik vagy dolgozik. Közöttük lehetnek olyan vétkes személyek is, akik nem gyanúsítottak az eljárás során, de esetleg – például munkakörükben fogva – kezelnek olyan adatokat, amelyek érintettek lehetnek bűncselekményben.

A kényszerintézkedéssel érintett – a határozat vele történő közlésének időpontjától – köteles: egyrészt a határozatban megjelölt információs rendszerben tárolt adatot változatlanul megőrizni; másrészt biztosítani annak biztonságos tárolását – szükség esetén más adatállománytól elkülönítve; harmadrészt az érintett adat megváltoztatását, törlését, megsemmisülését, továbbítását, másolat jogosulatlan készítését, illetőleg az adathoz való jogosulatlan hozzáférést megakadályozni.²⁷

A megőrzésre kötelezett köteles haladéktalanul tájékoztatni az elrendelőt, ha az érintett adatot jogosulatlanul megváltoztatták, törölték, átmásolták, továbbították, megismerték, vagy ha ezek megkísérlésére utaló jelet észlelt.²⁸ Ennek kiküszöbölésére szolgál az,

²⁰ Be. 177. §.

²¹ Szabmáry Zoltán: *Bűnözés az információs társadalomban* (doktori értekezés). Budapest, 2012, 160. <http://docplayer.hu/1714045-Bunozes-az-informacios-tarsadalomban-alkotmanyos-buntetojogi-dilemmak-az-informacios-tarsadalomban.html> (letöltés: 2016. 09. 20.).

²² Szabmáry Zoltán: *i. m.* 161. A szerző példaként a közösségi oldalak üzemeltetőit említi. Rájuk nem vonatkozik az Eht. adatmegőrzési kötelezettsége, hiszen nem elektronikus hírközlési szolgáltatók.

²³ Dornfeld László: *A bűncselekmények nyomozásának XXI. századi kihívásai: Különös tekintettel a kiberbűnözésre* (szakdolgozat). Miskolci Egyetem ÁJK, 2015, 42. A bűncselekmények nyomozásának XXI. századi kihívásai (letöltés: 2015. 10. 02.)

²⁴ Laczi Beáta: *A számítógépes környezetben elkövetett bűncselekmények nyomozá-*

sának és a nyomozás felügyeletének speciális kérdései. In: Magyar Jog, 2001/12., 728–729.

²⁵ Ezeket nevesíti: Btk. XLIII. fejezet – Tiltott adatszerezés és az információs rendszer elleni bűncselekmények. Osztályozásukra vonatkozóan számtalan, több szempontból közelítő kísérlet történt: Nagy Zoltán András: *Informatikai bűncselekmények.* In: Magyar Tudomány, 2001/8. <http://epa.oszk.hu/00700/00775/00033/946-957.html>; Verebics János: *Az információs bűncselekmények és az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetlenné tételének lehetősége az új Btk.-ban.* In: Gazdaság és Jog, 2013/2., 3–7.

²⁶ Elek Balázs: *Informatikuss szakértés a büntetőeljárásban.* In: Belügyi Szemle, 62. évf., 2014/7–8., 158.

²⁷ Be. 158/A. § (3) bekezdés.

²⁸ Be. 158/A. § (6) bekezdés.

hogyan az elrendelő a megőrzéssel érintett adatot fokozott biztonságú elektronikus aláírással láthatja el; erre a tényre az elrendelő határozatban utalni kell. A fokozott biztonságú elektronikus aláírásra vonatkozóan az elektronikus aláírásról szóló törvény²⁹ igazít el bennünket, amely négy kritériumot nevez meg: alkalmas az aláíró azonosítására; egyedülállóan az aláíróhoz köthető; olyan eszközökkel hozták létre, amelyek kizárólag az aláíró befolyása alatt állnak; és a dokumentum tartalmához olyan módon kapcsolódik, hogy minden – az aláírás elhelyezését követően a dokumentumon tett – módosítás érzékelhető.

Ha az adat eredeti helyen történő megőrzése jelentősen akadályozná az érintettet (mert a tevékenysége végzését akadályozná, vagy a kezelése, tárolása nehézkes), kérheti, hogy a megőrzésről az adat más adathordozóra vagy más információs rendszerbe történő átmásolásával gondoskodhasson. A kérésről a kényszerintézkedés elrendelőjének határozatban kell döntenie. A kérésnek helyt adó határozatnak tartalmaznia kell a másolat hitelesítési módjára, valamint az adatváltoztatásra alkalmatlan módon történő rögzítés elrendelésére vonatkozó rendelkezéseket is.³⁰

A megőrzési kötelezettséggel érintett adathoz kizárólag az elrendelő bíróság, ügyész, nyomozó hatóság és – az elrendelő engedélyével – az adat birtokosa vagy kezelője jogosult hozzáférni. Az érintett adatról annak birtokosa vagy kezelője csak az elrendelő kifejezett engedélyével adhat más részére tájékoztatást.³¹

1.6. Végrehajtása

Az információs rendszerben tárolt adatok megőrzésére kötelezés kényszerintézkedés végrehajtása során a házkutatás szabályait kell alkalmazni. A Be. 149. § (1) bekezdése, amely a házkutatás fogalmát definiálja, 2014. január 1-jétől kiegészült az alábbi rendelkezéssel: az ott elhelyezett információs rendszer vagy ilyen rendszerben tárolt adatokat tartalmazó adathordozó átvizsgálása az eljárás eredményessége érdekében. Bár maga a kényszerintézkedés 2003. július 1-jétől létezik, kezdetben nem volt egyértelmű, hogy melyik nyomozási cselekményhez kapcsolódik: a szemléhez vagy a házkutatáshoz.³² A 2014-es módosítással az elektronikus adat megőrzésére kötelezés egy már korábban létező norma részeként került szabályozásra.³³

A nyomozó hatóság által végzett házkutatás során az információs rendszer vagy az ilyen rendszerben tárolt adatokat tartalmazó adathordozó birtokosát vagy az adat kezelőjét fel kell szólítani, hogy a tárolt adatot tegye hozzáférhetővé. Ha ezt önként megteszi, akkor a házkutatást abba kell hagyni; ha nem teszi meg, akkor a tárolt adat házkutatással vagy motozással megszerezhető. Erre az érintettet figyelmeztetni

kell.³⁴ A házkutatást akkor is folytatni kell, ha gyanú merül fel arra vonatkozóan, hogy más bizonyítási eszköz fellelése is valószínű.³⁵

Az információs rendszerben tárolt adatok megőrzésére kötelezés végrehajtása során az adatrögzítő eszköz a tulajdonosnál marad, tehát annak birtoklásától nem fosztják meg, hanem „virtuális lefoglalás”³⁶ történik. A végrehajtásról jegyzőkönyvet kell felvenni, amelyben rögzíteni kell a következőket is: 1. a jogosulatlan belépés és az adatok jogosulatlan megváltoztatása lehetőségének kizárási módja (például az elektronikus aláírással ellátás); 2. a végrehajtás rögzítésének egyéb módja (fénykép- vagy videofelvétel készítése, megjelölve azt is, hogy miről); 3. utalás arra, ha a kényszerintézkedés írásbeli határozat nélkül került sor; 4. a megőrzésre kötelezettnek, illetve képviselőjének nyilatkozata arra vonatkozóan, hogy a nyomozási cselekmény, illetve a lefolytatás módja miatt él-e panasszal.³⁷

A megőrzésre kötelezést követően az elrendelő elvégzi az érintett adatok átvizsgálását. Amennyiben a büntetőeljárás indokolja, lefoglalására kerül sor, amelyre a 11/2003. (V. 8.) IM–BM–PM együttes rendelet 67. §-a rendelkezéseit kell alkalmazni.³⁸

1.7. Megszüntetése és megszűnése

A megőrzésre kötelezés az adatok lefoglalásáig, de legfeljebb három hónapig tarthat, ezt követően a kötelezést meg kell szüntetni. A megőrzésre kötelezés megszűnik akkor is, ha a büntetőeljárást befejezték; erről az érintettet értesíteni kell.³⁹ A garanciális szabály a kényszerintézkedéssel elrendelt kötelezettségekkel magyarázható, hiszen azok egyrészt anyagi terhet róhatnak a kötelezettre, másrészt a működését akadályozhatják.⁴⁰

1.8. Lefoglalás vagy információs rendszerben tárolt adatok megőrzésére kötelezés?

A büntetőeljárásban a lefoglalás és az adatok megőrzésére kötelezés közötti választást elsősorban az határozza meg, hogy mi az elrendelés célja. Míg a megőrzésre kötelezés során a nyomozó hatóság csak vizsgálhatja az adatot, például felderítés vagy bizonyítási eszköz után kutatva, addig a lefoglalással a bizonyítási eszköz biztonságba helyezése történik. Ebből következik az, hogy ha a büntetőeljárásban bizonyítási esz-

³⁴ Be. 152. § (1) bekezdés.

³⁵ Be. 149. § (4) bekezdés.

³⁶ *Tóth Mihály: A kényszerintézkedések*, 20. dia. https://jak.ppke.hu/uploads/articles/449965/file/K_NYSZERINT_ZKED_SEK-2014_ppt.pdf (letöltés: 2015. 05. 01.).

³⁷ Nyor. 85. §.

³⁸ 11/2003. (V. 8.) IM–BM–PM együttes rendelet a lefoglalás és a büntetőeljárás során lefoglalt dolgok kezelésének, nyilvántartásának, előzetes értékesítésének és megsemmisítésének szabályairól, valamint az elkobzás végrehajtásáról.

³⁹ Be. 158/A. § (8) bekezdés.

⁴⁰ *Szathmáry Zoltán: i. m.* 161.

²⁹ 2001. évi XXXV. törvény az elektronikus aláírásról.

³⁰ Nyor. 87. §.

³¹ Be. 158/A. § (5) bekezdés.

³² *Laczi Beáta: i. m.* 728–729.

³³ *Dornfeld László: A kiberbűnözés elleni közjelen kihívásai*. In: Diskurzus, V. évf., 2015, Különszám, 31. http://epa.oszk.hu/02200/02234/00012/pdf/EPA02234_Diskurzus_2015_ksz_27-35.pdf (letöltés: 2016. 09. 08.).

közként szükséges az adat, akkor az átvizsgálás után el kell rendelni a lefoglalást is. Az adatok megőrzésére kötelezés előnyös lehet a nyomozó hatóságnak, mert a számára érdektelen információkat, adathordozókat nem kell lefoglalnia, és a kényszerintézkedés alányának is, mert az adathordozót és a programokat (az érintett adat, adatok kivételével) továbbra is használhatja. Ez utóbbi általában akkor realizálható, ha a bűncselekményben vétkes személyről van szó. Lefoglalásra azért sincs szükség feltétlenül, mert a digitális adat a fizikai bizonyítási eszközökhöz képest nehezebben károsodik.⁴¹ A lefoglalás azonban esetenként gyorsabb megoldás, és az információ kevésbé van kitéve változásoknak,⁴² ez a két ok a lefoglalás gyakoribb alkalmazását eredményezheti. „A nyomozó hatóságok lefoglalást előnyben részesítő hozzáállása” azzal is magyarázható, hogy „a 11/2003. (V. 8.) IM-BM-PM együttes rendelet 67. §-a csak másodlagosan említi meg.”⁴³

A két kényszerintézkedést szembeesíti a következő jogeset.⁴⁴ A választás rendje elleni büntetőeljárás egy újságíró ellen. A házkutatás során a nyomozó hatóság lefoglalt két darab számítógépet és egy darab USB adathordozót, majd az újságírót megbilincseltek, a rendőrségen előállították, kihallgatták, és éjszaka szabadon engedték.

Az újságíró panasszal élt többek között a lefoglalás miatt. A főügyészség a panasznak helyt adott – a lefoglalásról a nyomozó hatóság indokolatlanul rendelkezett, mert a számítógépben tárolt adatok és az e-mail postafiók tartalmának megismeréséhez a számítógép lefoglalása szükségtelen volt –, hivatkozva a Be. 158/A. §-ára. A továbbiakban az elsőfokú bíróság és a másodfokon eljáró Fővárosi Ítéltábla lényegében azonos indoklás alapján a felperesnek kedvező ítéletet hozott. Megállapította, hogy a lefoglalás indokolatlan volt, nem felelt meg az arányosság és szükségszerűség követelményének; az alperes 20 percnyi adatrögzítés érdekében 11 napig korlátozta a felperes vagyoni jogát, és ezzel ellehetetlenítette a munkavégzését.⁴⁵ Az alperes jogszabálysértésre hivatkozással felülvizsgálati kérelmet nyújtott be. A Kúria a jogerős ítélet részben hatályon kívül helyezte. Indokolása szerint a bűncselekmény felderítése érdekében a felperesnél fogatosított házkutatás alkalmával a számítástechnikai eszközök lefoglalása szükséges és indokolt volt, és jogalap hiányában a lefoglalással összefüggésben érvényesített vagyoni kárigény is alaptalan.

Egyetértek a Kúria indokolásával arra vonatkozóan, hogy a jelen ügyben a lefoglalás „nem volt kirívóan okszerűtlen és megalapozatlan”. Az érvelés szerint: 1. A lefoglalást bűncselekmény felderítése érdekében

foganatosították (a gyanú szerint a felperes e-maileket küldött különböző személyeknek az önkormányzati választások megzavarása céljából). 2. „[...] a panaszolt intézkedés indokolatlanságának alapjául hivatkozott Be. 158/A. §-a szerint a felperes a számára egyébként terhelő adatok megőrzésére nem volt kötelezhető.” 3. Az intézkedő rendőröktől „az sem volt elvárható, hogy a helyszínen végezzék el a számítástechnikai eszközökön tárolt adatok más adathordozóra történő átmásolását.” 4. „[...] a gyanúsított személy által az adatkinyeréshez felajánlott segítség az intézkedő rendőrök részéről nem volt elfogadható.” Ugyanakkor a kényszerintézkedésekre vonatkozó alapelvet az Alaptörvény kijelöli – a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan⁴⁶ –, és a Be. szerint is csak akkor van helye a kényszerintézkedésnek, ha az eljárás célja kisebb korlátozással járó más cselekménnyel nem biztosítható.⁴⁷ Ezekből következően a kényszerintézkedéseknek egyfelől mindenképpen szükségesnek, másfelől helyettesíthetőeknek kell lenniük, akár kisebb korlátozást eredményező, de a célt még elérő intézkedéssel. A szükségesség mellett a Kúria kimerítően érvelt, de álláspontjukban föl sem merült a helyettesíthetőség lehetősége, pedig éppen a számítástechnikai eszközök vonatkozásában a lefoglalás lehetséges alternatívája az adatok megőrzésére kötelezés lenne. A gyakorlatban azonban inkább csak olyan esetben alkalmazzák, „amikor egy olyan számítógépen tárolt adatok megőrzésére van szükség, ami nem érintett a bűncselekményben, azonban az adathordozóján tárolt adatok a nyomozáshoz szükségesek.”⁴⁸ Az újságíró számítógépe pedig érintett volt a bűncselekmény gyanújában, ezért tulajdonosa „nem volt kötelezhető” a terhelő adatok megőrzésére.

19. Az informatikus szakértő szerepe az információs rendszerben tárolt adatok megőrzésére kötelezés és a lefoglalás során

A számítástechnikai környezet egyedi tulajdonságai (nyom nélkül módosíthatók, másolhatók, törölhetők, hálózatokban működnek, távolról is irányíthatók) – akár az elektronikus adat lefoglalása, akár a megőrzésére kötelezés során – mindenképpen felvetik a szakértő alkalmazásának kérdését. Az adathordozók és az adatok ugyanis akkor válhatnak bizonyítékká, ha a megszerzést közvetlenül megelőző állapotukat a büntetőeljárás során végig megőrzik, tehát az adatokon elvégzett vizsgálat eredménye reprodukálható.⁴⁹

Ha a bizonyítandó tény megállapításához különleges szakértelem szükséges, szakértőt kell alkalmazni, az informatikai szakértő alkalmazását azonban nem

⁴¹ Dornfeld László: *A bűncselekmények...* 43.

⁴² Szathmáry Zoltán: *i. m.* 161.

⁴³ Szathmáry Zoltán: *i. m.* 160.

⁴⁴ Fővárosi Ítéltábla 2.Pf.21.887/2011/8.; Kúria Pfv.IV.21.941/2012/5.

⁴⁵ A felperes újságíró kártérítés iránti keresetét is nyújtott be, arra hivatkozva, hogy számítógépe lefoglalása miatt szerződésben vállalt filmforgatási kötelezettségét nem tudta teljesíteni. Az első és másodfokú bíróság azt állapította meg, hogy a lefoglalás és a filmkészítés elmaradása között ok-okozati összefüggés van, így az alperest kártérítés megfizetésére kötelezték.

⁴⁶ Alaptörvény I. cikk.

⁴⁷ Be. 60. § (1)–(2) bekezdés.

⁴⁸ Szathmáry Zoltán: *i. m.* 160.

⁴⁹ Kovács Gyula: *Szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó bűncselekmények nyomozása* (szakdolgozat). ELTE JTI, 2008, 60. [http://5mp.eu/fajlok/kgyula/szerzoi_vagy_szerzoi_joghoz_kapcsolodo..._\(szakdolgozat\)_www.5mp.eu_.pdf](http://5mp.eu/fajlok/kgyula/szerzoi_vagy_szerzoi_joghoz_kapcsolodo..._(szakdolgozat)_www.5mp.eu_.pdf) (letöltés: 2016. 09. 12.)

teszi kötelezővé a Be.⁵⁰ Az ellentmondást Elek Balázs oldja fel: a tudományos irodalomra hivatkozva a „kell” szó nem jelenti feltétlenül a szakértő alkalmazását, hiszen ez ellentétes lenne a büntetőeljárásban szabadon alkalmazható, törvényben meghatározott bizonyítási eszköz és eljárás felhasználásának elvével. „A szakértői kirendelés alapkérdése a gyakorlatban az kellene, hogy legyen, hogy a jog helyes alkalmazásához megállapítandó tény a konkrét esetben empirikusan és a köznapis ismeretek szintjén hozzáférhető-e, vagy sem.”⁵¹ Ezt kell mind a nyomozó szerveknek, mind a bíróságnak gondosan mérlegelnie, az említett két kényszerintézkedés esetében.

A szakértő szerepe a bizonyítékok felkutatása, vizsgálata és rögzítése, majd ezek kiértékelése. Már a házkutatás előtt információt adhat a végrehajtás időtartamára, helyszínére és módjára vonatkozóan; a kényszerintézkedés végrehajtása során pedig egyrészt a bűncselekménnyel összefüggésbe hozható adatok felalálási helyét kutatja, másrészt a kapcsolódó adathordozók körét határozza be. Csak a hálózaton keresztül elérhető adathordozók esetében lehetőség szerint megállapítja annak helyét, másolatot készít, vagy a megőrzésre kötelezésről intézkedik.⁵²

A szakértői munkával összefüggésben két tényezőt szeretnék kiemelni: egyrészt az adat vagy az adathordozó bizonyítékként való felhasználhatóságának kérdését, másrészt a szakértői kompetencia kérdését.

Az alábbi jogeset az adat szakszerűtlen kezelésének példája. A vádlottat a megyei főügyészség különös kegyetlenséggel elkövetett emberölés büntettével vádolta. A bizonyításban kulcsszerepet kaphatott volna a sértett lakásán lefoglalt laptop. Az informatikus szakértő megállapította, hogy a vádlott lakásból távozása után a laptop még használatban volt, de azt az adott ügyben fontos információt, hogy annak volt-e kezelője, nem tudta megállapítani. Ennek oka az volt, hogy a laptop „szakértőként szintén kirendelt BSZKI-ban [Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézet] történő felnyitása következtében” a fájlok felülíródtak, és a naplózott utolsó rendszerindítás a lefoglalás utáni adatokat tartalmazta. Ebből következően a szakértő csak közvetett módon tudta alátámasztani, hogy a vádlott meddig tartózkodott a lakásban. Mivel „a mérlegelt bizonyítékok nem alkotnak zárt, kételymentes láncolatot,” így a vádlottat a vád alól felmentették.⁵³

A következő jogeset – szemben az előzővel – azt bizonyítja, hogy az elektronikus adat szakértői értékelése a bűncselekmény elkövetése után 16 évvel is lehetséges. Az előre kitervelten elkövetett emberölés büntettével vádolt három vádlott közül kettőnek a bűnösségét a bíróság a tanúvallomások és a telefonhíváslisták segítségével állapította meg. A szakértő feladata az volt, hogy a híváslistákban szereplő releváns cellakódok lefedettségi térképét – 16 év elteltével – meg-

határozza. A szakvélemény megállapította többek között azt, hogy a mobiltelefonokról kimenő és bejövő hívások a lefedettségi területen belül feljelentkezettek a rádióhálózatra. A hívásadatok alapján maradéktalanul igazolható volt két telefonszám együtt mozgása. A híváslisták, a cellainformációk, a lefedettségi térkép, valamint a bázisállomások összevetése arra is rámutatott, hogy a terheltek a helyszínen tartózkodtak. A szakértő megállapításait a bíróság bizonyítékként vette figyelembe az ítélet meghozatalakor.⁵⁴

A szakértői kompetencia határait példázza a következő jogeset. A szakértő a vádlott számítógépén kimutatta – a lefoglalt eszköz merevlemezeről készített szabályos mentés számítógépes környezetbe való visszátöltésével –, hogy a sértett számítógépére kémprogramot telepítettek, amely a sértett számítógépén megjelenő tartalmakat, a látogatott webhelyeket elmentette. Arra a kérdésre, hogy a vádlott elkövethette-e a cselekményt, a szakértő jelezte, hogy ennek megítélése nem tartozik a szakértői kompetenciájába. A szakértő nem tudott minden kérdésre válaszolni, mert csak a vádlott számítógépét foglalták le, a sértettet nem. Az ügy egyéb adatai és a szakértői vélemény alapján azonban megállapítható volt, hogy az életközösségük megszakadása után a férj kémprogramot telepített a feleség számítógépére, s a feleség által regisztrált társkereső oldalon feltöltött fényképeket nyilvánossá tette, azokhoz szöveges megjegyzéseket fűzött. A vádlottat a bíróság számítástechnikai adatok elleni bűncselekményben mondta ki bűnösnek.⁵⁵

Az alábbi jogeset egyrészt a szakértői kompetencia határait, másrészt a szakértői vélemény bírósági értékelését is megmutatja. A Budapest V. kerületi tüntetés tömegzavargássá nőtt, a tüntetők a sajtószékház épületét akarták elfoglalni, autókat rongáltak meg. A lefoglalt fényképeket és felvételeket változtatás nélkül, külön adathordozón, ún. munkapéldányon rögzítették, s ezeket együtt bocsátották az eljáró hatóság rendelkezésére. A perbe vont harmadik szakértő a paragrafusok értelmezésével azt fejtegette, hogy a tárgyi bizonyítási eszköz bizonyításra alkalmatlan. A bíróság elvetette a véleményét: „Annak értékelése, hogy egy bizonyítéknak van-e bizonyító ereje, nem szakértői kompetencia, ennek mérlegelése és eldöntése a bíróság feladata.”⁵⁶

2. Elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tétele

2.1. Bevezetésének okai

Az internet számos előnyét nemcsak a jóhiszemű felhasználók élvezhetik, hanem sajnos bűncselekmények elkövetéséhez is segédkezet nyújt. Előnyei miatt (gyorsaság, széles felhasználói kör, elérhetőség) nagymértékben elősegíti egyes bűncselekménytípusok kifej-

⁵⁰ Be. 99. § (1)–(2) bekezdése.

⁵¹ Elek Balázs: i. m. 165.

⁵² Kovács Gyula: i. m. 62.

⁵³ Debreceni Törvényszék 6.B.380/2011/125.; Debreceni Ítéletábra Bf. III.279/2013/4.

⁵⁴ Fővárosi Törvényszék 15.B.516/2013/170.

⁵⁵ A jogesetet – Debreceni Városi Bíróság B.436/2010/10.; Debreceni Törvényszék Bf.627/2011/5. – Elek Balázs ismerteti.

⁵⁶ Pesti Központi Kerületi Bíróság 20....B. ...24.027./2010/4..../

lődését és véghezvitelét: terrorcselekmények, rasszista cselekmények, csalás, szerzői jogok megsértése, fogyasztó megtévesztése, visszaélés személyes adattal, gyermekpornográfia.

Ez utóbbi elleni küzdelem az Európai Parlamentet és a Tanácsot is jogi aktusra készítette, és megszületett a 2011/93/EU irányelv,⁵⁷ melynek 25. cikke a gyermekpornográfiát tartalmazó vagy azt terjesztő weboldalak elleni intézkedéseket tartalmazza: előírja egyrészt a tagállamok területén üzemeltetett ilyen weboldalak azonnali eltávolításának biztosítását, másrészt e weboldalakhoz való hozzáférés meggátolását. Az intézkedésekkel kapcsolatban a jogalkotónak biztosítékot kell nyújtania a korlátozás szükségessége és arányossága, a felhasználók tájékoztatása és a jogorvoslat érdekében.

Az internetes bűncselekmények folytatásának és a tiltott adattartalomhoz való hozzáférésnek a megakadályozása végett, ezzel együtt az irányelvnek megfelelően végett vált szükségessé egy új intézkedés megalkotása: az elektronikus adat végleges hozzáférhetlenné tétele, melyet az új Btk. vezetett be a magyar jogrendbe.⁵⁸ „A hatályos rendelkezések között nincs arra jogszabályi előírás – olvasható a törvény indoklásában –, hogy az ilyen jogellenes tartalmat az eljáró hatóság elérhetlenné tegye. Az adathordozó közeg speciális jellege miatt az elkobzás általános szabályai nem értelmezhetők. Ezért az elektronikus hírközlő hálózaton közzétett jogsértő adattartalom eltávolítása, illetve az ahhoz való hozzáférés megakadályozása érdekében [...] új intézkedés kerül bevezetésre, az elektronikus adat végleges hozzáférhetlenné tétele.”⁵⁹

A végleges hozzáférhetlenné tétel intézkedés indokolta azt, hogy a Be.-be egy olyan új kényszerintézkedést iktassanak be, „amely a fenti intézkedéshez hasonló célokat szolgál, azonban csak ideiglenes jelleggel akadályozza meg az adathoz való hozzáférést. Erre mindenképpen szükség van, mégpedig a bűncselekmény további megvalósulásának a megakadályozása, a jogsértő állapot megszüntetése érdekében.”⁶⁰ Az új kényszerintézkedés az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetlenné tétele, amely a Be. 158/B–158/D. §-aiban kapott helyet,⁶¹ és 2013. július 1-jétől hatályos.

2.2. Fogalma

A Be. meghatározza az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetlenné tétele kényszerintézkedés fogalmát: az elektronikus hírközlő hálózat útján közzétett adat (elektronikus adat) feletti rendelkezési jog ideiglenes korlátozása, és az adathoz való hozzáférés ideiglenes meg-

akadályozása.⁶² Ennek a definíciónak fontos eleme az elektronikus adat feletti rendelkezési jog. Ez az elem illeszti a tulajdonosi, vagyoni jogokat érintő kényszerintézkedések közé, hiszen a rendelkezési jog korlátozása, még ha ideiglenes is, felfüggeszti a tulajdonosi, birtoklási jogokat, és ebből következően vagyoni hátrányt okozhat az azzal egyébként rendelkezőnek.

2.3. Elrendelésének feltételei

Az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetlenné tételének elrendelésére csak a nyomozási bíró jogosult, és ezt határozatban teszi meg, amely fellebbezésre tekintet nélkül végrehajtható.⁶³ Kizárólag az ügydöntő bírósági határozat meghozataláig van helye, ugyanis a bíróság az ügydöntő határozatában rendelkezik az ideiglenes hozzáférhetlenné tétel megszüntetéséről vagy az elektronikus adat végleges hozzáférhetlenné tételéről.

Elrendelésének feltételeit az határozza meg, hogy a bíróságnak van-e mérlegelési jogköre arra vonatkozóan, hogy elrendeli-e az intézkedést, vagy mérlegelés nélkül kötelező elrendelnie.

A bíróság mérlegelés alapján, opcionálisan dönt az elrendeléséről az alábbi hármas feltétel megléte esetén:⁶⁴ ha az eljárás olyan közvérdra üldözendő bűncselekmény miatt folyik, amellyel kapcsolatban elektronikus adat végleges hozzáférhetlenné tételének van helye, és az a bűncselekmény folytatásának megakadályozásához szükséges.

A bíróságnak kötelező elrendelnie az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetlenné tételét, a következő hármas feltétel esetén: ha a tárhelyszolgáltató az elektronikus adat ideiglenes eltávolítására vonatkozó kötelezettséget nem teljesítette, vagy az elektronikus adat ideiglenes eltávolítására vonatkozóan a külföldi hatóság jogsegély iránti megkeresése a megkeresés kibocsátásától számított harminc napon belül nem vezetett eredményre; és a büntetőeljárás kábítószer-kereskedelem, -készítés elősegítése, kóros szenvedélykeltés, kábítószer-prekurzorral visszaélés, új pszichoaktív anyaggal való visszaélés, gyermekpornográfia, állam elleni bűncselekmény, terrorcselekmény vagy annak finanszírozása miatt indult; és az elektronikus adat e bűncselekmények valamelyikével áll összefüggésben.⁶⁵

Korábban a bíróságnak csak három bűncselekménytípus esetén volt kötelező elrendelnie (ha a másik két feltétel is fennállt): gyermekpornográfia, terrorcselekmény és állam elleni bűncselekmény. Az előzőekben felsorolt többi bűncselekménytípust 2015. július 1-jei hatállyal emelte át ebbe a körbe a jogalkotó.⁶⁶ Ennek oka e bűncselekmények társadalmi veszélyessége, és az, hogy az elkövetésükhöz egyre gyakrabban használják a világhálót, ezért indokolt – a feltételek fenn-

⁵⁷ 2011/93/EU irányelv (2011. december 13.) a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről. A tagállamoknak 2013. december 18-ig kellett a nemzeti jogszabályaikba átültetni.

⁵⁸ Btk. 77. § (1) bekezdés.

⁵⁹ 2012. évi CCXXIII. törvény indoklása a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény hatálybalépéséhez kapcsolódó átmeneti rendelkezésekről és egyes törvények módosításáról, 23. www.vaskuti.hu/hirek/hatalybalapeto%20indoklása.doc (letöltés: 2015. 05. 01.).

⁶⁰ 2012. évi CCXXIII. törvény indoklása... 23.

⁶¹ A 2013. évi LXXVIII. tv. 14. § (1) bekezdése iktatta a Be.-be.

⁶² Be. 158/B. § (1) bekezdés.

⁶³ Be. 215. § (5) bekezdés.

⁶⁴ Be. 158/B. § (2) bekezdés.

⁶⁵ Be. 158/D. § (1) bekezdés.

⁶⁶ A 2015. évi LXXVI. törvény 5. §-a iktatta be.

állása esetén – a kényszerintézkedés kötelező, bírói mérlegelés nélküli elrendelése.

2.4. Elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tételének módjai

A Be. alapján az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tétele kétféle módon történhet:⁶⁷ vagy az elektronikus adat ideiglenes eltávolításával, vagy az elektronikus adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozásával.

E kétféle mód összhangban áll a 2011/93/EU irányelvben meghatározottakkal, amely egyrészt a jogsértő weboldalak azonnali eltávolításának biztosítását, másrészt e weboldalakhoz való hozzáférés meggátolását írja elő. Az adattartalom ideiglenes eltávolítása a forrásoldali eltávolítást jelenti: a jogsértő tartalmat fizikailag távolítják el a szerverről, azaz az interneten nem lesz elérhető. A hozzáférés megakadályozásával az adattartalom nem törlődik az internetről, hanem annak szűrése, blokkolása történik, az elektronikus adat azonosítását és elérhetőségét meghatározó adatok átvételével, ezáltal a felhasználók számára elérhetetlenné válik.⁶⁸

2.4.1. Elektronikus adat ideiglenes eltávolítása

A fokozatosság elvének érvényesülése érdekében, valamint a véleménynyilvánítás szabadsága, a szólás- és sajtószabadság és az információk megszerzésének csak szükséges és arányos korlátozása érdekében a jogi szabályozás a fokozatosság elvére épül. A fokozatosság elve alapján az elsődleges megoldást az elektronikus adattartalom eltávolítása jelenti, ezért a bíróság közbiztonságra üldözendő bűncselekmény gyanúja esetén ezt a kényszerintézkedést alkalmazza. Az elektronikus adat ideiglenes eltávolítására az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló törvényben⁶⁹ (a továbbiakban: Elker. tv.) meghatározott tárhelyszolgáltató a kötelezett. A tárhelyszolgáltató a határozat közlését követő egy munkanapon belül köteles az elektronikus adatot visszaállítható módon eltávolítani.

Az ideiglenes eltávolításra vonatkozó kötelezettség teljesítését a bírósági végrehajtó foganatosítja a bírósági végrehajtásról szóló törvény⁷⁰ (a továbbiakban: Vht.) alapján: A végrehajtó a bíróság által megküldött határozatot személyesen kézbesíti a kötelezett tárhelyszolgáltatónak, és ellenőrzi az azonnali teljesítést a helyszínen, illetve ha az azonnali teljesítés feltételei nem állnak fenn, a végrehajtó legkésőbb a kézbesítést követő munkanapon ellenőrzi a helyszínen a teljesítést. Ha az ellenőrzés során azt állapítja meg, hogy a tárhelyszolgáltató nem teljesítette a kötelezett-

séget, erről haladéktalanul jegyzőkönyvet készít, és azt legkésőbb a jegyzőkönyv készítésének napját követő munkanapon betérjeszti az elrendelő bírósághoz rendbírság kiszabása céljából.⁷¹

A tárhelyszolgáltató szankcionálása – bár maga nem követett el bűncselekményt – megfelel a 2000/31/EK irányelv⁷² elvárásainak: a tárhelyszolgáltató a számára továbbított bírósági határozatból már tudomást szerzett arról, hogy a szerverén jogsértő tartalmat tárol. Emellett annak lehetőségét is meghagyja az irányelv a tagállamoknak, hogy nemzeti jogrendszerükben kötelezzék a szolgáltatókat a jogsértés megszüntetésére és az elektronikus adat hozzáférhetetlenné tételét szabályozzák.

Mivel az elsődleges cél az, hogy a tárhelyszolgáltató teljesítse az elektronikus adat eltávolítási kötelezettségét, ezért a jogalkotó magas összegű rendbírságot állapított meg annak kikényszerítésére. A bíróság a mulasztás miatt százezer forinttól egymillió forintig terjedő rendbírságot szabhat ki, amely ismételten is kiszabható. Ha a rendbírság kiszabását követően a kötelezett teljesít, és erről a végrehajtót értesíti, a végrehajtó az értesítés átvételét követő öt munkanapon belül ismétellen ellenőrzi a teljesítést, és ennek eredményéről haladéktalanul tájékoztatja az elrendelő bíróságot.⁷³

Az elektronikus adat ideiglenes eltávolítása és az információs rendszerben tárolt adatok megőrzésére kötelezés együttesen is elrendelhető.⁷⁴ Ennek magyarázata az, hogy a büntetőeljárásban az elektronikus adat mint bizonyítási eszköz megőrzést kíván, ez a nyomozhatóság érdeke; de mint jogsértő tartalom elérhetetlenné tételt kíván, ez az állampolgár érdeke.

2.4.2. Elektronikus adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozása

A fokozatosságot szem előtt tartva az elektronikus adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozására csak ultima ratio, azaz végső esetben kerül sor: ha a tárhelyszolgáltató nem teljesítette eltávolítási kötelezettségét (vagy a külföldi hatóság megkeresése harminc napon belül nem vezetett eredményre), és meghatározott bűncselekményi tényállások megvalósulása esetén. Ezek: állam elleni bűncselekmény, terrorcselekmény, gyermekpornográfia és – 2015. július 1-jétől – kábítószerezéssel összefüggő bűncselekmények, ha az adat e bűncselekmények valamelyikével van kapcsolatban.⁷⁵

Az elektronikus adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozására az Eht.-ban meghatározott, a hozzáférést biztosító elektronikus hírközlési szolgáltatók, a keresőszolgáltatók és a gyorsítótár-szolgáltatók (utóbbi kettőt az Eht. nevesíti) a kötelezettek. Az elektronikus hírközlési szolgáltató a határozat közlését követő egy munkanapon belül köteles az adathoz való hozzáférést megakadályozni.

⁶⁷ Be. 158/B. § (4) bekezdés.

⁶⁸ 2012. évi CCXXIII. törvény indokolása... 22–25.

⁶⁹ 2001. évi CVIII. törvény.

⁷⁰ 1994. évi LIII. törvény a bírósági végrehajtásról.

⁷¹ Vht. 172–177. § és 201/C. §.

⁷² 2000/31/EK irányelv az elektronikus kereskedelemről.

⁷³ Be. 158/C. § (6) bekezdés.

⁷⁴ Be. 158/B. § (6) bekezdés.

⁷⁵ Be. 158/D. § (1) bekezdés.

Az elektronikus adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozásának elrendelése esetén a bíróság haladéktalanul értesíti a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóságot (a továbbiakban: NMHH), amely a végrehajtást szervezi, ellenőrzi, és ennek érdekében működteti a központi elektronikus hozzáférhetlenné tételei határozatok adatbázisát (a továbbiakban: KEHTA). A bíróság, az NMHH és a szolgáltatók szerepét és feladatait – az elektronikus adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozása tekintetében – a Be. 158/D. § (4)–(9) bekezdése és az Eht. szabályozza.

Az Eht. felhatalmazza az NMHH elnökét rendeletalkotáásra, ez alapján készült a 19/2013. (X. 29.) sz. NMHH rendelet,⁷⁶ amely az elektronikus hírközlési szolgáltatók KEHTA-hoz kapcsolódásának részletes szabályait tartalmazza. A KEHTA-hoz kötelesek csatlakozni az elektronikus hírközlési szolgáltatók, de ha a nyilvános internet-hozzáférési szolgáltatást nyújtó szolgáltató kizárólag más, olyan elektronikus hírközlési szolgáltatón keresztül csatlakozik az adatkicserélő központok valamelyikéhez, amely már csatlakozott az adatbázishoz, akkor mentesül a csatlakozási kötelezettség alól. Az NMHH – az Ügyfélkapu biztonságos tárhelyszolgáltatás beiktatásával – elektronikusan értesíti a szolgáltatókat az elektronikus adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozásának elrendeléséről. Az adatbázis nem nyilvános, azokba csak az illetékes bíróság, ügyész, nyomozóhatóság és az Országgyűlés bizottságainak tagjai tekinthetnek be.

A folyamat a következő: A bíróság elrendeli az elektronikus adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozását, erről elektronikus úton értesíti az NMHH-t, amely az ideiglenes megakadályozásra vonatkozó kötelezettséget és a határozat végrehajtásához szükséges adatokat bevezeti a KEHTA-ba, és ezzel egyidejűleg elektronikus úton, az Ügyfélkapun keresztül értesíti az érintett szolgáltatókat is. A szolgáltatók a közléstől számított egy munkanapon belül kötelesek a bírósági határozatban foglalt, az elektronikus adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozását végrehajtani, de nem halasztó hatállyal fellebbezhetnek. Az NMHH ellenőrzi a végrehajtást, s ha az nem történt meg, a bíróság szankciót alkalmazhat⁷⁷ (rendbírság: százezer forinttól egymillió forintig).

2.5. Az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetlenné tételének megszűnése és megszüntetése

Ideiglenes jellege miatt a kényszerintézkedést a bíróság vagy megszünteti, vagy a büntetőeljárás befejezésével megszűnik, és az elektronikus adatot újra hoz-

záférhetővé kell tenni (vagy a végleges hozzáférhetlenné tételre kerül sor).

Az elektronikus adat ideiglenes eltávolításának kötelezettségét a bíróság megszünteti, és az adat visszaállítását rendeli el, ha: az elrendelés oka megszűnt; vagy a nyomozást megszüntették (kivéve, ha az elkövető gyermekkor, kóros elmeállapot, vagy törvényben meghatározott büntethetőséget megszüntető ok miatt nem büntethető, illetve ha az elkövetőt megrovásban részesítették, és az adat végleges hozzáférhetlenné tétele elrendelésének lehet helye).⁷⁸

Az elektronikus adat ideiglenes eltávolításának kötelezettsége megszűnik, ha a büntetőeljárás befejeződött, és a bíróság nem rendelte el az elektronikus adat végleges hozzáférhetlenné tételét, hanem az adat visszaállítására kötelezi a tárhelyszolgáltatót.⁷⁹ A megszüntetésről és az adat visszaállításáról szóló határozatot haladéktalanul közölni kell a tárhelyszolgáltatóval, amely egy munkanapon belül köteles az adat visszaállítására.

Az elektronikus adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozásának kötelezettségét a bíróság három esetben szünteti meg: 1. ha a tárhelyszolgáltató teljesíti az elektronikus adat ideiglenes eltávolítására vonatkozó kötelezettségét; 2. ha az elrendelés oka megszűnt, és a bíróság a megszüntetésről elektronikus úton haladéktalanul értesíti az NMHH-t; 3. vagy a nyomozást megszüntették (kivéve, ha az elkövető gyermekkor, kóros elmeállapot, vagy törvényben meghatározott büntethetőséget megszüntető ok miatt nem büntethető, illetve ha az elkövetőt megrovásban részesítették, és az adat végleges hozzáférhetlenné tétele elrendelésének lehet helye).⁸⁰

Az elektronikus adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozásának kötelezettsége megszűnik, ha a büntetőeljárás befejeződött, és a bíróság nem rendelte el az elektronikus adat végleges hozzáférhetlenné tételét, hanem a megszűnésről elektronikus úton haladéktalanul értesíti az NMHH-t.⁸¹

Összegezve: Egy kivételtől eltekintve azonos feltételek alapján szűnik meg, illetve szünteti meg a bíróság az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetlenné tétele kötelezettséget mind az adat ideiglenes eltávolításának kötelezettsége, mind az adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozásának kötelezettsége vonatkozásában. Ez a kivétel az elektronikus adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozásának kötelezettsége megszüntetésénél jelentkezik: ha a tárhelyszolgáltató teljesíti az ideiglenes eltávolításra vonatkozó kötelezettségét. Ennek oka a kényszerintézkedés elrendelésének ideiglenes jellegével és céljával magyarázható: ideiglenes jelleggel teszi hozzáférhetlenné az elektronikus adatot, s amint erre már nincs szükség, megszűnik a kötelezettség is; illetve amint a tárhelyszolgáltató eltávolítja az adatot, a hozzáférés megakadályozása már szükségtelen.

⁷⁶ 19/2013. (X. 29.) sz. NMHH rendelet az egyszerű adatátvitelt és hozzáférést biztosító elektronikus hírközlési szolgáltatók és a kereső- és gyorsítótár-szolgáltatók központi elektronikus hozzáférhetlenné tételi határozati adatbázishoz való kapcsolódásának és a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatósággal való elektronikus kapcsolattartásának szabályairól. Hatályos: 2014. január 1-jétől.

⁷⁷ Németh Gábor: Szakmai konzultáció az elektronikus adatoknak a bíróságok által elrendelt hozzáférhetlenné tételéről. http://nmhh.hu/dokumentum/157418/konzultacio_eloadasok_20130416.pdf (letöltés: 2015. 05. 01.)

⁷⁸ Be. 158/C. § (2) bekezdés.

⁷⁹ Be. 158/C. § (3) bekezdés.

⁸⁰ Be. 158/D. § (6) bekezdés.

⁸¹ Be. 158/D. § (8) bekezdés.

Az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tétele megszünését vagy a megszüntetését a bíróság határozatban rendeli el. Ezzel egyidejűleg az ideiglenesen eltávolított elektronikus adat esetében annak visszaállítását is elrendeli, a hozzáférés ideiglenes megakadályozása esetében a hozzáférés újbóli biztosítását azonban nem rendeli el. Látszólag tehát itt kimaradt egy lépés a Be.-ből: nem kötelezi az elektronikus hírközlési szolgáltatókat az adathoz való hozzáférés újbóli biztosítására; valójában azonban erre nincs is szükség. Ennek oka az, hogy míg az adatot az ideiglenes eltávolítás során fizikailag távolították el a szerverről, s amikor a hozzáférhetetlenné tétel kötelezettséget megszüntetik, akkor az adatot vissza kell tenni a szerverre; addig a blokkolással hozzáférhetetlenné tett adat ott maradt a szerveren, s amikor a blokkolást megszüntetik, az újra elérhető lesz a felhasználók számára.

A továbbiakban a végrehajtás folyamata ugyanaz, mint a kényszerintézkedés elrendelése esetén volt. Az elektronikus adat visszaállítására a tárhelyszolgáltató a kötelezett, egy munkanap határidővel, a teljesítést bírósági végrehajtó foganatosítja, a teljesítés elmulasztása ismételten is kiszabható rendbírsággal szankcionálható (százezertől egymillió forintig). Az elektronikus adathoz való hozzáférés újbóli biztosítására az elektronikus hírközlési szolgáltató a kötelezett, szintén egy munkanap határidővel, a végrehajtást az NMHH szervezi, a kötelezettség törlésével a KEHTA-ból és a hírközlési szolgáltatók egyidejű értesítésével, a teljesítés elmulasztása ugyanolyan mértékű, ismételten is kiszabható rendbírsággal szankcionálható.

2.6. Kapcsolódó garanciális elemek

A jogalkotó több garanciális szabályt is beiktatott az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tétele kényszerintézkedéssel kapcsolatban. Ezek a korlátozás szükségessége és arányossága, a felhasználók tájékoztatása és a jogorvoslat érdekében nyújtandó biztosítékok.

Ilyen garanciális elem az, hogy az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tételére kötelezetteknek, tehát a tárhelyszolgáltatóknak és az elektronikus hírközlési szolgáltatóknak – a bíróság megnevezésével és a határozat számának megjelölésével – tájékoztatni kell a felhasználókat az intézkedés jogalapjáról.⁸²

Mivel az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tétele kényszerintézkedés elrendelésére az ügydöntő bírósági határozatig van lehetőség (amely majd vagy megszünteti a kényszerintézkedést, vagy véglegesen elrendeli), úgy kell végrehajtani, hogy az eredeti állapot helyreállítható legyen. Ez az elektronikus adat ideiglenes eltávolítása esetén az adattartalom visszaállíthatóságát jelenti, vagyis a tárhelyszolgáltató más tárhelyre tölti majd vissza az adatot. A hozzáférés ideiglenes megakadályozása esetén pedig a hozzáférés újbóli biztosítását jelenti. Mindkét esetnek nagy jelentősége van a véleménynyilvánítás szabadsága és

az internetes információáramlás szabadsága szempontjából. Éppen ezért az adattartalom visszaállítása, illetve a hozzáférés újbóli biztosítására vonatkozó kötelezettség elmulasztása is szankcionálható rendbírsággal.

Szintén garanciális elemnek tekinthető az, hogy az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tételéről szóló döntés ellen – a Be. jogorvoslati rendszere szerint – jogorvoslatnak van helye. A fellebbezést az illetékes törvényszék bírálja el, ugyanakkor ez nem halasztó hatályú, mert a kényszerintézkedés fellebbezésre tekintet nélkül végrehajtható.⁸³ Abban az esetben, ha ismeretlen vagy nem azonosítható az elektronikus adat feletti rendelkezésre jogosult, az ideiglenes hozzáférhetetlenné tétel elrendeléséről szóló határozatot hirdetményi úton kell kézbesíteni, az adat feletti rendelkezésre jogosult a kézbesítéstől számított nyolc napon belül nyújthat be fellebbezést a határozat ellen.

2.7. Az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tétele a gyakorlatban

„[...] nem az a jogkérdés, hogy honnan tiltok le, hanem az, hogy mit: ezen a ponton kell a bírónak az alapjog arányos korlátozásához”⁸⁴ – Ficsór Gabriella megállapítása a kényszerintézkedés és az alapjog-korlátozás kapcsolatát hangsúlyozza, ugyanakkor azt is sugallja, hogy a bíróságnak tudnia kell, honnan tiltsa le az adattartalmat.

A kapcsolódó jogeset⁸⁵ szerint a járásbíró egy érpatrick rendezvény kapcsán az internetre feltett – szélsőséges hangnemű, izraeli állampolgárokat sértő és a rendezvény nézőit gyűlöletre szító megnyilvánulásokat tartalmazó – felvételek miatt az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tételét rendelte el. A bíróság főszabályként a Be. 158/B. § (4) bekezdés a) pontja alapján járt el, így az elektronikus adat ideiglenes eltávolításával rendelte el a kényszerintézkedést. Mivel ezt a kötelezett tárhelyszolgáltatók nem hajtották végre maradéktalanul, a járási ügyészség újból indítványozta az adat ideiglenes eltávolítását. Az indoklás szerint büntetőeljárás van folyamatban közbiztonsági üldözendő bűncselekmény miatt (közösség elleni uszítás büntette), e büntett vonatkozásában az alapos gyanú továbbra is megállapítható, és a bűncselekmény folytatásának megakadályozásához szükséges az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tétele. A hatáskörrel és illetékességgel rendelkező járásbíró végzése – az adattartalmak pontos megjelölésével – az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tételét a hozzáférés ideiglenes megakadályozásával rendelte el.

⁸³ Be. 215. § (5) bekezdés.

⁸⁴ Ficsór Gabriella: *Az elektronikus adat hozzáférhetetlenné tétele*: „A bírósági szervezetrendszer jogalkalmazásának javítása az ítélkezési tevékenység hatékonyságának fokozása érdekében”. http://debreceniutotabla.birosag.hu/sites/default/files/field_attachment/fg_elektronikusadat.pdf. (letöltés: 2015. 05. 20.)

⁸⁵ Nyírbátori Járásbírósg Bny. 28/2015/2. http://www.erpatakimodell.hu/files/videotorles/Kozossege-elleni-uszitas-video-torlesi-kiserlet-2_Nyirbatori_Jarasbirosag_Bny_28_2015_2.pdf (letöltés: 2015. 11. 02.)

⁸² Be. 158/B. § (5) bekezdés.

A járásbíróóság két lehetőség közül választhatott: vagy a Be. 158/C. § (6) bekezdése alapján jár el, és az elektronikus adat ideiglenes eltávolítása kötelezettség elmulasztása miatt a tárhelyszolgáltató ellen rendbíróóságot szab ki, vagy a Be. 158/B. § (4) bekezdés b) pontja szerint rendelkezik, és a hozzáférés ideiglenes megakadályozását rendeli el. Ez utóbbiról a törvény nem kötelező jelleggel rendelkezik, mert bár a többi feltétel fennáll, nem a 158/D. § (1) bekezdés b) pontja miatt indult a büntetőeljárás, hanem közvéder üldözöndö bűncselekmény miatt. Ebben az esetben tehát a bíróság mérlegelési jogkörében döött az erőteljesebb megoldás, a hozzáférés ideiglenes megakadályozása mellett.

Egy másik jogeset⁸⁶ az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tétele, majd ennek megszüntetése, végül a végleges hozzáférhetetlenné tétele elrendelésére mutat példát. A főügyészség terrorcselekmény elkövetésével fenyegetés bűntette miatt emelt vádat. A vádlott az általa üzemeltetett weboldalon nyilvánosságra hozta az Országgyűlés elnökének címzett, „Fogadalom” elnevezésű felhívását, melyben vállalta, hogy „azt az országgyűlési képviselőt, aki a ... oldalon nyomtatható, 2013. évi MIC. számú devizarabszolga felszabadító törvényt meg nem szavazza, állampolgártársai számára példamutatóan, alkalom kínálta időben, helyen és módon kivégzi.” Szándéka megerősítésére népszavazási kezdeményezéssel fordult az Országos Választási Bizottsághoz, az aláírásgyűjtő íven hasonló tartalmú kérdést fogalmazva meg, de ennek hitelesítését a bizottság megtagadta.

A járásbíróóság az elektronikus adat ideiglenes eltávolításáról döött. A törvényszék azonban a vádlottat felmentette,⁸⁷ és – mivel a kényszerintézkedés elrendelésének oka megszűnt – rendelkezett a Fogadalom nevű adat visszaállításáról. Ennek érdekében kötelezte a tárhelyszolgáltatót, hogy az ítélet jogerőre emelkedését követően, annak közlésétől számított egy munkanapon belül állítsa vissza az elektronikus adatot.

Az ítéletábla a vádlott büntetőjogi felelősségét állapította meg,⁸⁸ ezért a Btk. 77. § (1) bekezdés a) pontja értelmében rendelkezett a „Fogadalom” végleges hozzáférhetetlenné tételéről. A 11/2014. (XI. 13.) IM rendelet⁸⁹ 142. § (1) bekezdése alapján az intézkedés hatálya alá tartozó elektronikus adatot a forrásának azonosítására szolgáló IP cím feltüntetésével határozta meg. A hivatkozott IM rendelet 142. § (4) bekezdése a tárhelyszolgáltatót az elektronikus adat eltávolítására kötelezi, a tárhelyszolgáltató azonosításra alkalmas adatait (név, cím, cégjegyzék- vagy egyéb nyilván-

tartási szám, a tárhelyszolgáltató képviselőjére jogosult neve és címe) a bíróságnak kell feltüntetni. A végleges hozzáférhetetlenné tételt elrendelő bírósági határozatot a bírósági végrehajtó adja át a tárhelyszolgáltatónak, s ez utóbbi egy munkanapon belül intézkedik a jogellenes adat eltávolításáról az Elker. tv. 12/A. § (2) bekezdése alapján.

2.8. Elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tétele – a Be. szabályozásán kívül

Elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tételére nemcsak a Be. által szabályozott kényszerintézkedéssel van lehetőség, hanem jogszabályban rögzítetten más szervek is elrendelhetik. Jelenleg két hatóságnak és egy államigazgatási szervnek van erre lehetősége. 2014. január 2-től a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (a továbbiakban: NAV) a szerencsejáték szervezéséről szóló törvény⁹⁰ (a továbbiakban: Szjtv.) alapján; 2015. január 1-jétől – az emberi alkalmazásra kerülő gyógyszerekről és egyéb, a gyógyszerpiacot szabályozó törvények módosításáról szóló törvény⁹¹ alapján (a továbbiakban: Gytv.) – az Országos Gyógyszerészeti és Élelmezés-egészségügyi Intézet⁹² (a továbbiakban: OGYÉI) rendelheti el. 2016. július 24-től a személyszállítási szolgáltatásokról szóló törvény⁹³ (a továbbiakban: Sztv.) alapján a Nemzeti Közlekedési Hatóság is elrendelheti. E három szerv által elrendelhető intézkedéseket a 86. oldalon található táblázat mutatja.

A vonatkozó törvények szabályozásából kitűnik, hogy az alapvető különbség a Be. szabályozásához képest az, hogy a NAV, a Nemzeti Közlekedési Hatóság és az OGYÉI is egy meghatározott (de különböző) időtartamra rendelheti el az intézkedést, amely idő alatt a jogsértő tartalommal kapcsolatban a büntetőeljárás megindítható, illetve vagy a kényszerintézkedés, vagy a végleges hozzáférhetetlenné tétel folyamata elkezdődik. Az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tétele enyhébb formájával, az adateltávolítással az OGYÉI élhet, az erőteljesebb blokkolással a NAV és a Nemzeti Közlekedési Hatóság, amely mögött pénzügyi-gazdasági okok állhatnak.

Zárógondolatok

Egyetemi éveim elején gyakran olvastam és hallottam, hogy a régi Btk., az új Btk. Az átfogó büntetőjogi reform szerves része az eljárásjog „szemléleti és kon-

⁸⁶ Miskolci Járásbíróóság 33.Bny.812/2014/2.; Miskolci Törvényszék 11.B.14/2015/10.; Debreceni Ítéletábla Bf.I.520/2015/14.

⁸⁷ A cselekményt komolytalan, üres fenyegetésnek értékelte, és a cselekményt nem minősítette bűncselekménnyek.

⁸⁸ Állami szervhez intézett fenyegetésnek minősítette, aminek kényszerítő hatása is felismerhető. A fenyegetés más személyhez címzett, komoly, konkrét kijelentést tartalmaz, mellyel az elkövető egyértelműen kifejezésre juttatta, hogy terrorcselekményt kíván elkövetni.

⁸⁹ 11/2014. (XII. 13.) IM rendelet a fogvatartott személy esetében a büntetőeljárás lefolytatása során, továbbá a büntetőügyekben hozott határozatok végrehajtása során a bíróságokra és egyéb szervekre háruló feladatokról. Hatályba lépett 2015. január 1-jén.

⁹⁰ 1991. évi XXXIV. törvény a szerencsejáték szervezéséről 36/G–36/J. §-ai alapján.

⁹¹ 2005. évi XCV. törvény az emberi alkalmazásra kerülő gyógyszerekről és egyéb, a gyógyszerpiacot szabályozó törvények módosításáról 20/A. §-a alapján.

⁹² 28/2015. (II. 25.) számú kormányrendelet az Országos Gyógyszerészeti és Élelmezés-egészségügyi Intézetről: 2015. március 1-jétől az újonnan felállított OGYÉI látja el a gyógyszerészeti államigazgatási feladatokat, valamint egyes feladatok tekintetében egészségügyi államigazgatási szervként is kijelölték. Ennek alapján ellátja a gyógyszer-felügyeleti hatósági feladatokat.

⁹³ 2012. évi XLI. törvény a személyszállítási szolgáltatásokról 12/B–12/E. §-ai alapján.

Elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetlenné tétele – a Be. szabályozásán kívül

elrendelő / szempontok	NAV	Nemzeti Közlekedési Hatóság	OGYÉI
elrendelés oka	tiltott szerencsejáték szervezése	a – diszpécserüzemelési engedély hiánya miatt – megbírságot tovább folytatja az engedély nélküli tevékenységet	hamis vagy nem engedélyezett gyógyszer forgalmazása
ideiglenes hozzáférhetlenné tétel módja	elektronikus adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozásával		elektronikus adat ideiglenes eltávolításával
időtartam	365 nap		90 nap
kötelezett	valamennyi elektronikus hírközlési szolgáltató → 1 munkanap		tárhelyszolgáltató → 1 munkanap
kötelezett értesítése	– hirdetményi úton, 15 napig, a honlapján – végrehajtás-szervező és ellenőrző: NMHH		határozatban
nem teljesítés esetén: bírság	100 000 Ft – 500 000 Ft (ismételten is)	50 000 Ft – 200 000 Ft (ismételten is)	100 000 Ft – 1 000 000 Ft (ismételten is)
kötelezettség megszűnése	365 nap elteltével		90 nap elteltével
kötelezettség megszüntetése	– oka megszűnt, – vagy folyamatban van az elrendelése / végrehajtása: ○ elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetlenné tétele kényszerintézkedésnek ○ vagy végleges hozzáférhetlenné tételnek		– oka megszűnt, – vagy OGYÉI → feljelentés: egészségügyi termék hamisítása → büntetőeljárás → a bíróság elrendelte: ○ az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetlenné tételét ○ vagy a végleges hozzáférhetlenné tétel (jogerős ügydöntő határozatban)
tájékoztatási kötelezettség	a saját honlapján közzéteszi a jogerős ideiglenes hozzáférhetlenné tétel elrendelésével érintett honlap nevét		

(A táblázat forrásai: Sztjv. 36/G–36/J. §; Gytv. 20/A. §; Sztv. 12/B–12/E. §)

cepcionális⁹⁴ megújítása, s nemsokára új Be.-ről beszélünk majd. A Kormány.hu oldalon már olvasható a büntetőeljárásról szóló új törvény tervezete, javaslata, amely tervek szerint 2018. január 1-jén lép hatályba.⁹⁵

Megújul természetesen a tárgyalt két kényszerintézkedés is, de – mivel mindössze néhány éves múltjuk van, és az európai szabályozással is harmonizálnak – tartalmi elemeik megmaradnak, inkább csak a szabályozás pontosítása és az alkalmazás egyszerűsítése került a javaslatba.

Az információs rendszerben tárolt adatok megőrzésére kötelezés jogintézménye már több névváltozást ért meg, az új Be. tervezetben – az egységes fogalomhasználat jegyében – elektronikus adat megőrzésére kötelezésként találkozunk vele. A javaslat az elektronikus adat lefoglalása és a megőrzésére kötelezés vonatkozó rendelkezéseit egy cím alatt tárgyalja, „a le-

foglalással analóg kényszerintézkedésként.”⁹⁶ Az adatmegőrzésre kötelezés tartalma változatlan maradt, de a javaslat egyrészt logikailag rendezi az egyes bekezdésekbe foglalt rendelkezéseket, másrészt pontosítást végez. A pontosítás jegyében külön bekezdésben, pontokba rendezve sorolja a kényszerintézkedés feltételeit; illetve ezek közé a feltételek közé beilleszti a bizonyítási eszköz biztosítását is. Ezzel egyértelművé teszi a hatályos Be. 158/A. § (2) bekezdése „elrendeli annak az információs rendszerben tárolt adatnak a megőrzését, amely bizonyítási eszköz” fordulatát. Az elektronikus adat lefoglalásának végrehajtását illetően két új elvet fogalmaz meg: a büntetőeljárás céljából szükségtelen elektronikus adatra lehetőleg ne terjedjen ki, valamint az ilyen adatot a lefoglalás a legrövidebb ideig érintse. Új elemként a javaslat „kialakította a »virtuális vagyontárgyak« biztosításának keretszabályait is.”⁹⁷

A külön fejezetbe került elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetlenné tétele kényszerintézkedésre vonatkozóan a javaslat bővíti az ideiglenes eltávolításra kötelezettek körét, ezzel „a hangsúly a szolgáltatás mi-

⁹⁴ MTI: Bánáti: Hiányoznak a nyugodt kodifikáció előfeltételei. [http://hvg.hu/itthon/20120916_Banati_hianyoznak_a_nyugodta_kodifikacio_\(letoltés:2015.12.30.\)](http://hvg.hu/itthon/20120916_Banati_hianyoznak_a_nyugodta_kodifikacio_(letoltés:2015.12.30.))

⁹⁵ ... évi. ... törvény a büntetőeljárásról. Előterjesztés a büntetőeljárásról szóló törvényről. Igazságügyi Minisztérium, 2016. június 3. <http://www.kormany.hu/download/e/ba/b0000/20160603%20Elp%C5%91terjeszt%C3%A9s%20a%20b%C3%B3nt%C3%A9tel%C5%91elj%C3%A1r%C3%A1sr%C3%B3l%20sz%C3%B3l%C3%B3%20t%C3%B6rv%C3%A9nyr%C5%911.zip#!DocumentBrowse> (letöltés: 2016. 07. 01.)

⁹⁶ Előterjesztés a büntetőeljárásról szóló törvényről. Igazságügyi Minisztérium, 2016. június 3. Részletes indoklás. Ua. 373.

⁹⁷ Ua.

benlétére kerül.⁹⁸ Szintén bővülnek az elektronikus adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozásának (blokkolásának) lehetőségei: akkor is lehet alkalmazni, ha az eltávolításra kötelezett azonosítása lehetetlen, aránytalan nehézséggel járna, vagy a külföldi hatóság megkeresésétől nem várható eredmény. Jelenlétét a törvénytervezetnek a – kényszerintézkedés elrendelése előtti – felhívás az elektronikus adat önkéntes eltávolítására, ami gyorsíthatja a hozzáférés megakadályozását. De mivel a gyakorlatban az adatot közzétevő és a tárhelyet biztosító elválíék egymástól, félő, hogy a szolgáltató mérlegelés nélkül dönt majd az adat eltávolítása mellett, hogy mentesüljön az eljárástól.⁹⁹

A jelenleg hatályos Be. információs rendszerben tárolt adatok megőrzésére kötelezés jogintézménye és a lefoglalás jogintézménye közül a gyakorlat a lefoglalást részesíti előnyben, és az új Be. tervezet is ezt megerősíti. Ugyanakkor az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tétele egyre izmosodik, hiszen a Be. szabályrendszerén kívül is mind jobban helyet kap: a NAV, az OGYÉI és a Nemzeti Közlekedési Felügyelet is alkalmazhatja.

Remélhetőleg a végrehajtásra vonatkozó jogszabályok is követik majd a változásokat, s nem fordul elő olyan eset, mint jelenleg, hogy hatályos jogszabály valamely kényszerintézkedésnek a régi nevét használja. ■

Felhasznált irodalom

- Béres Viktor:** *A hazai nyomozati eljárásokkal kapcsolatos dilemmák.* In: De iurisprudencia et iure publico, IX. évf., 2015/2., 5. <http://dieip.hu/wp-content/uploads/2015-2-01.pdf> (letöltés: 2016. 09. 10.)
- Csák Zsolt:** *A kényszerintézkedések.* In: Tóth Mihály (szerk.): *Büntető eljárásjog.* HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2003, 177–272.
- Dornfeld László:** *A bűncselekmények nyomozásának XXI. századi kihívásai.* Különös tekintettel a kiberbűnözésre (szakdolgozat), Miskolci Egyetem ÁJK, 2015. A bűncselekmények nyomozásának XXI. századi kihívásai (letöltés: 2015. 10. 02.)
- Dornfeld László:** *A kiberbűnözés elleni küzdelem kihívásai.* In: *Diskurzus*, V. évf., 2015, Különszám, 31. http://epa.oszk.hu/02200/02234/00012/pdf/EPA02234_Diskurzus_2015_ksz_27-35.pdf (letöltés: 2016. 09. 08.)
- Elek Balázs:** *Informaticus szakértés a büntetőeljárásban.* In: *Belügyi Szemle*, 62. évf., 2014/7–8., 158–180.
- Ficsór Gabriella:** *Az elektronikus adat hozzáférhetlenné tétele: „A bírósági szervezetrendszer jogalkalmazásának javítása az ítélkezési tevékenység hatékonyságának fokozása érdekében”.* http://debrecenitotabla.birosag.hu/sites/default/files/field_attachment/fg_elektronikusadat.pdf (letöltés: 2015. 05. 20.)
- Herke Csongor – Fenyvesi Csaba – Tremmel Flórián:** *A büntető eljárásjog elmélete,* Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2012.
- Hidvégi Fanny:** *Az állam is hozzáférhet a híváslistához?* http://ataszjelenti.blog.hu/2014/04/16/az_allam_is_hozzaferhet_a_hivaslistamhoz (letöltés: 2016. 09. 10.)
- Kovács Gyula:** *Szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó bűncselekmények nyomozása* (szakdolgozat). ELTE JTI, 2008, 60. http://5mp.eu/fajlok/kgyula/szerzoi_vagy_szerzoi_joghoz_kapcsolodo... (szakdolgozat)_www.5mp.eu_.pdf (letöltés: 2016. 09. 12.)
- Laczi Beáta:** *A számítógépes környezetben elkövetett bűncselekmények nyomozásának és a nyomozás felügyeletének speciális kérdései.* In: *Magyar Jog*, 2001/12., 726–738.
- MTI: Bánáti:** *Hiányoznak a nyugodt kodifikáció előfeltételei.* http://hvg.hu/itthon/20120916_Banati_hianyoznak_a_nyugodta_kodifikacio_ (letöltés: 2015. 12. 30.)
- Nagy Zoltán András:** *Informaticus bűncselekmények.* In: *Magyar Tudomány*, 2001/8. <http://epa.oszk.hu/00700/00775/00033/946-957.html> (letöltés: 2016. 09. 12.)
- Németh Gábor:** *Szakmai konzultáció az elektronikus adatoknak a bíróságok által elrendelt hozzáférhetetlenné tételéről.* http://nmhh.hu/dokumentum/157418/konzultacio_eloadasok_20130416.pdf (letöltés: 2015. 05. 01.)
- Nyírbátori Járásbíróság végzése.** http://www.erpatakimodell.hu/files/videotorles/Kozosseg-elleni-uszitas-video-torlesi-kiserlet-2_Nyirbatori_Jaras_birosag_Bny_28_2015_2.pdf (letöltés: 2015. 10. 22.)
- Parti Katalin:** *Nyomozás az interneten: együttműködés – korlátokkal.* In: *Belügyi Szemle*, 2004/11–12., 204–219.
- Szathmáry Zoltán:** *Bűnözés az információs társadalomban* (doktori értekezés). Budapest, 2012, 160. <http://docplayer.hu/1714045-Bunozes-az-informacios-tarsadalomban-alkotmanyos-buntetojogi-dilemmak-az-informacios-tarsadalomban.html> (letöltés: 2016. 09. 20.)
- Tóth Mihály:** *A kényszerintézkedések.* https://jak.ppke.hu/uploads/articles/449965/file/K_NYSZERINT_ZKED_SEK-2014_ppt.pdf (letöltés: 2015. 05. 01.)
- Verebics János:** *Az információs bűncselekmények és az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetlenné tételének lehetősége az új Btk.-ban.* In: *Gazdaság és Jog*, 2013/2., 3–7.
- A TASZ véleménye az új büntetőeljárás törvény tervezetéről.** http://tasz.hu/files/tasz/imce/tasz_be_javaslat_velemeney.pdf (letöltés: 2016. 09. 01.)
- Az új büntetőeljárás törvény szabályozási elvei** (a kormány 2015. február 11. napján megtartott ülésén elfogadott előterjesztés). <http://www.kormany.hu/download/d/12/40000/20150224%20IM%20el%C5%91terjeszt%C3%A9s%20az%20C3%BAj%20b%C3%BCntet%C5%91elj%C3%A1r%C3%A1si%20t%C3%B6rv%C3%A9ny%20szab%C3%A1lyoz%C3%A1si%20elveir%C5%91.pdf> (letöltés: 2015. 05. 01.)

⁹⁸ Ua. 377.

⁹⁹ A TASZ véleménye az új büntetőeljárás törvény tervezetéről. http://tasz.hu/files/tasz/imce/tasz_be_javaslat_velemeney.pdf (letöltés: 2016. 09. 01.)

Jogsabályok

Az Európai Parlament és a Tanács 2011/93/EU irányelve (2011. december 13.) a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről

Az Európai Parlament és a Tanács 2006/24/EK irányelve (2006. március 15.) a nyilvánosan elérhető elektronikus hírközlési szolgáltatások nyújtása, illetve a nyilvános hírközlő hálózatok szolgáltatása keretében előállított vagy feldolgozott adatok megőrzéséről

Számítástechnikai bűnözésről szóló Egyezmény (2004. évi LXXIX. törvény az Európa Tanács Budapesten, 2001. november 23-án kelt Számítástechnikai Bűnözésről szóló Egyezményének kihirdetéséről)

Az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK irányelve (2000. június 8.) a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem, egyes jogi vonatkozásairól („Elektronikus kereskedelemről szóló irányelv”)

2013. évi CLXXXVI. törvény egyes büntetőjogi tárgyú és ehhez kapcsolódó más törvények módosításáról

2012. évi CCXXIII. törvény indokolása a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény hatálybalépéséhez kapcsolódó átmeneti rendelkezésekről és egyes törvények módosításáról. www.vaskuti.hu/hirek/hatalybalapteto%20indokolasa.doc (letöltés: 2015. 05. 01.)

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

2012. évi XLI. törvény a személyszállítási szolgáltatásokról

2005. évi XCV. törvény az emberi alkalmazásra kerülő gyógyszerekről és egyéb, a gyógyszerpiacot szabályozó törvények módosításáról

2003. évi C. törvény az elektronikus hírközlésről

2002. évi I. törvény a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény módosításáról

2001. évi CXXI. törvény a Büntető törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról

2001. évi CVIII. törvény az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről

2001. évi XXXV. törvény az elektronikus aláírásról

1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról

... évi. ... törvény a büntetőeljárásról. Előterjesztés a büntetőeljárásról szóló törvényről. Igazságügyi Minisztérium, 2016. június 3. <http://www.kormany.hu/download/e/ba/b0000/20160603%20E1%C5%91terjeszt%C3%A9s%20a%20b%C3%BCntet%C5%91elj%C3%A1r%C3%A1s%C3%B3l%20sz%C3%B3l%C3%B3%20t%C3%B6rv%C3%A9nyr%C5%91l.zip#!DocumentBrowse> (letöltés: 2016. 07. 01.)

1994. évi LIII. törvény a bírósági végrehajtásról

1991. évi XXXIV. törvény a szerencsejáték szervezéséről

28/2015. (II. 25.) számú kormányrendelet az Országos Gyógyszerészeti és Élelmezés-egészségügyi Intézettről

19/2013. (X. 29.) sz. NMHH rendelet az egyszerű adatátvitelt és hozzáférést biztosító elektronikus hírközlési szolgáltatók és a kereső- és gyorsítótárszolgáltatók központi elektronikus hozzáférhetővé tételi határozati adatbázishoz való kapcsolódásának és a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatósággal való elektronikus kapcsolattartásának szabályairól

23/2003. (VI. 24.) BM-IM együttes rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól

AZ ÚJ BTK. ÉS A KAPCSOLÓDÓ JOGFORRÁSOK, BÍRÓSÁGI IRÁNYMUTATÁSOK

Második, aktualizált kiadás

SZERKESZTŐ: **Czine Ágnes**

LEKTOR: **Kónya István**

A Büntető Törvénykönyv hatálybalépésével kezdődő új jogállapot áttekintéséhez nyújt segítséget ez a forrásgyűjtemény. Arra szolgál, hogy a bírák, az ügyészek, az ügyvédek, a nyomozó hatóság, valamint a büntetőjog iránt érdeklődők a tárgyalóteremben és azon kívül is gyors eligazodást nyerjenek a különböző jogforrásokról. A kötet a 2013. július 1-jén hatályba lépett Btk. értelmezéséhez, napi alkalmazásához nyújt elengedhetetlen segítséget.

A 2014. februári kiadás nagy sikerére tekintettel jelentettük meg újra a könyvet. A második, aktualizált kiadás – 2016. május 1-jei lezárással – feldolgozza a joganyagban időközben bekövetkezett változásokat, valamint a joggyakorlat bővülését, így azon kúriai iránymutatásokat, elvi határozatokat és eseti döntéseket is, melyek már a 2012. évi C. törvényre tekintettel születtek.

Ára: 6990 Ft

WEBES VÁSÁRLÁS
-5%